

Han der snøv er skyldig

gler,

I Storbritannien vinder juridisk fonetik indpas i retssalene som et redskab på linje med DNA-beviser. Nu har en dansk forsker kastet sig over emnet.

SNØVLEN, STEMTE 'S'ER OG VOKALLYDE. Det er nogle af den slags spor, vi efterlader, når vi bruger stemmen. I 2004 førte den type spor til en dom på tre gange livstid i en af Storbritanniens mest opsigtsvækkende kriminalsager. Her var rammen en forbryder, der myrdede en bønfoldende, såret og ubevæbnet politibetjent for åben mikrofon. Og under retssagen sammenlignede en fonetisk ekspert stemmen fra patruljevognens optagelser af mordet med optagelser fra den anklagedes mobiltelefon. Stemmen havde så genkendelige og specielle talevaner, at fonetikerne kunne fastslå, at der var tale om én og samme person.

– Indtil da skød den anklagede skylden på dét, der viste sig at være en falsk identitet og et opfundet navn. Den forklaring begyndte at hænge mindre godt sammen, fordi optagelserne og fingeraftryk ubestridt knyttede ham til gerningsstedet. Der var et rigt fonetisk materiale til at udelukke og indsnævre, hvem der talte, fordi personen på optagelserne talte en sydlig amerikansk accent, påvirket af Yorkshire dialekt. Jo flere detaljer, jo stærkere bliver det fonetiske indicium på noget, der bør undersøges nærmere. Det fortæller ph.d.-studerende i fonetik Mette Hjortshøj Sørensen fra Aarhus Universitet, der endnu er den eneste i Danmark, der forsker i taleidentifikation.

I Storbritannien er den juridiske brug af fonetik derimod blevet et stort forskningsfelt, hvor fonetikere bruges på linje med andre ekspertvidner og optræder i retten flere gange om ugen.

– Der findes flere og flere sager med lydoptagelser eller vidneudsagn baseret på stemmer. Derfor er forskningen også nået ret langt med, hvordan man sikkert vurderer tale og sproglyde. Men det er stadigvæk en udfordring at fastslå en talers identitet, forklarer Mette Hjortshøj Sørensen.

FORSKEL PÅ STEMME

Fonetikere arbejder med, hvilke sproglyde der findes, hvordan de frembringes og hvor-

dan de virker. Og hertil kan både kroppen og tillagte sprogvaner afsløre, hvem det er, der siger noget. Vores struber har et individuelt præg, der giver den enkeltes stemme en lysere eller mørkere grundfrekvens, mens andre anatomiske forskelle som størrelsen på mundhulen, halsens længde, tandsæt, ganesejl og størrelsen på hovedet tilføjer målbare genklange, som fonetikere også kan adskille fra hinanden i en akustisk måling. Talevaner finder man derimod i dialekter, i de sociale lag og kulturelle signaler, som også styrer talen.

– Det er meget sværere konsekvent at ændre sine sproglyde over tid, end det er at vælge ord og vendinger, man normalt ikke bruger. Vores anatomi sætter sig spor i høje lyse stemmer eller brummende, mørke stemmer, mens længden på 'S'er eller tørre 'T'er

IDENTITETSFORVIRRING

I 2003 endte det med to drabsforsøg og et politimord, da en patruljevogn i Leeds stoppede en eftersøgt amerikaner i en bil med falske nummerplader. Under retssagen skød den anklagede skylden på en bekendt med samme udseende, som han ikke turde angive af frygt for repressalier. Men en fonetisk ekspert kunne fastslå, at stemmen på optagelser af mordet fra politibilens radio var identisk med telefonsamtaler, hvor den anklagede satsede penge på finalen i French Open og en NBA basketballkamp. Kombinationen af fingeraftryk fra politibilen og en særlig stemme med sydlig, amerikansk accent og nordengelsk dialekt opløste al tvivl om identiteter og endte i en dom på tre gange livstid og dommerens særlige anbefaling om livslang indespærring.

typisk siger noget om det miljø eller den ende af landet, taleren kommer fra, siger Mette Hjortshøj Sørensen. Og hvis der ikke er tvivl om, hvem der taler sammen på en optagelse, så gør fonetikken det overordentlig svært at løbe fra, *hvad* der reelt bliver sagt:

– Vi kender sproglydene med ret stor sikkerhed og ved, hvordan genklingen på et 'L' eller et 'K' lyder. Så ved at måle på frekvenser igennem en optagelse kan man ofte afklare, om der er blevet sagt eller aftalt noget, der kan være strafbart, fremhæver Mette Hjortshøj Sørensen.

BEVISER, ØREVIDNER OG STEMMEAFTRYK

Ligesom DNA'et har en statistisk usikkerhed, så giver det helt nye tvivlsspørgsmål at sammenligne stemmer. Mens den nævnte politimorders DNA var konstant, så ville hans stemme have forandret sig ved vægttab, sygdom, hvis han forsøgte at maskere sin stemme og alt efter, om han taler med en bookmaker eller en døende politibetjent. Og den tvivl er ikke noget, der kan løses ad rent teknisk vej:

– Det er derfor, vi undersøger de forandringer, så vi kan give så god en ekspertvurdering som muligt. Jeg har selv lavet forsøg med vidneudsagn baseret på 40 'ørenvidner' – og når de vidner en uge efter skulle genkende en stemme, så gav de resultater grund til mere tvivl. Genkendeligheden af stemmer nåede aldrig over 75 procent og der er ingen sammenhæng mellem, hvor sikre vidner mener at være, og om de rammer rigtigt. Ligesom øjenvidner kan ørenvidner konstruere deres erindringer ud fra de oplysninger, de har til rådighed – og der pådrager nogle stemmer sig bare større mistanke. Men for 'normalstemmer' var genkendeligheden nede på 57 procent, siger Mette Hjortshøj Sørensen. Som fonetiker er hun specielt bekymret for de fejl, der kan blive begået på grund af en falsk sikkerhed.

– Det er resultater, der giver grund til varsomhed. Der findes efterhånden optagelser i rigtig mange sager, men for mig at se kan stemmegenkendelse først blive et brugbart indicium, når vi rent fonetisk ved, hvor sikkert man overhovedet kan konstatere forskelle på stemmer. Derfor håber jeg, at jurister kan bruge min viden og vurdere, hvad det betyder for et bevis og for retssikkerheden, siger Mette Hjortshøj Sørensen.

I USA vurderer man for eksempel vidneudsagn alt efter, hvor sikker et ørenvidne mener at være, og politiet bruger stadig fordelene teknologier som 'voiceprints', hvor man ud fra rent grafiske sammenligninger kommer til at overse forskelle i udtale og i værste fald forvirrer bevisførelsen. På samme måde må man klart angive kvaliteten af optagelser: Frekvensbåndet på telefoner er for eksempel så smalt, at alle forskelle ikke kommer med, når folk taler, forklarer Mette Hjortshøj Sørensen.

FRA TELEFONBANK TIL FADERMORD

I 2008 fandt man knogler og resterne af et lig pakket ind i plasticsække og elkabler i en grøft i vejsiden i Goole, Storbritannien. Det gav først afgørende spor, da man fik identificeret manden som en savnet person, og fonetikere begyndte at sammenligne opkald til hans telefonbank. Det viste sig, at mandens søn i en periode over tre år med jævne mellemrum havde overført lomme penge til sig selv over telefonen – og fonetikere kunne fastslå, i hvilken uge nogen var begyndt at efterligne faderens stemme. Selvom det lå tre år tilbage, lod gerningstidspunktet efterforskerne stykke alle detaljerne sammen. Og netop den uges optagelser fra et overvågningskamera i Goole afslørede, hvordan faderen forsvandt fra sin sidste køretur med sønnen – fra det ene øjeblik til det andet. I februar 2009 endte sagen med en dom på livstid til sønnen for fadermord.

RØST FRA GRAVEN

Et alarmopkald med skrat i baggrunden. Alt imens en kvinde ringer til alarmcentralen om hendes mand, der netop er blevet stukket ned, så afslører manden sin morder og udånder: "It was h...".

Mandens sidste ord efterlod ikke noget håndfast bevis, men gav fonetikerne flere hårde alternativer at arbejde med: Sagde han "her"? Sagde han "Herbert"? Fonetikere fik efterhånden vurderet sproglydene og kunne hjælpe efterforskningen med at udelukke konen, mens ofrets ord pegede på en anden mistænkt. I 2009 endte sagen med, at en mand tilstod.